

hoolimise olemasolu. Muuseumi üleskutsele aidata kahjusaanud trükiseid korrastada, reageeriti aktiivselt. Abistamas käisid mitmed kirjandusmuuseumi endised töötajad, Tartu pensionärid, Tartu Ülikooli tudengid ja vilistlased, Jaan Poska Gümnaasiumi õpilased eesotsas eesti keele õpetaja Kristina Udega, Tartu Kutsehariduskeskuse personalitöö praktikandid.

Kirjandusmuuseum tänab kõiki oma vabatahtlikke abilisi ja kaastöölisi!

Astrid Tuisk

Noorte hääled 2012

Seitsmes konverents “Noorte hääled” toimus 25. aprillil Eesti Kirjandusmuuseumis ja 26. aprillil Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas, konverentsi toetasid Eesti Kultuurkapital ja Tartu Nefa Rühm.

Tartu Ülikooli (TÜ) magistrant Lona Päll analüüsis keskkonnakogemust ja folkloori Kakerdaja raba näitel. Ettekandja oli intervjuueerinud kohalikke elanikke, giide ja loodusfotograafe, kellest enamik olid sündinud mujal. Samuti oli L. Pällil võimalus vaadelda mõningaid säilinud külalisraamatuid, kuhu rabakülastajad olid teinud sissekandeid. Ettekandja võis tõdeda, et giidid loovad uut pärimust, pikaajalise rabaskäimise kogemusega inimesed aga kipuvad raba vältima tarbijalikkuse ja turismi tõttu. Rabal on seal elanute eluloojutustuses kindel koht, ülevõetud kohapärimus on sisserännanutel aidanud kohaneda.

Eesti Humanitaarinstituudi doktorant Kristiina Tiideberg kõneles Virumaa tsässonatest, võrreldes neid Setu ja Eesti lähiümbruse tsässonatega. Põhirõhk oli Iisaku tsässonatel ja sealsetel poluvernikutel ning nendega seostuvatel ajaloolistel ja folkloorsetel momentidel. Säilinud on erinevad pärimuslikud lood kabelitest, samuti on võimalik kasutada mitmeid ajaloolisi märkmeid ja varasemaid uurimusi. Ettekandja sooviks oli avada laiemalt rahvaliku õigeusu tavad ning osutada põliselt Eesti aladel elanud religioossete rühmade paljususele ja usukommete mitmetahulisusele.

TÜ etnoloogia bakalaureusetudeng Liset Marleen Pak keskendus memoraadile ning selle kollektiivsele aspektile isikliku ja lähisõpruskonna kogemuse põhjal. Ettekandja analüüsis koolipõlves ühe vaimude väljakutsumise seansi järel tekkinud memoraate ning võrdles informantide detailitäpsust ja jutumotiive, lähtudes ühtlasi jutustajate isiklikest uskumustega seotud seisukohtadest. Kuulajaskonnas tekitas elevust avastus, et kõnealune memoraat on koolipärimuse kogumise raames ühe variandina talletatud ka arhiivi.

Tallinna Ülikooli (TLÜ) magistrant Anna Jevtšišina esitles oma bakalaureusetöö tulemusi. Uuritavaks teemaks olid viha ja vihtlemisega seotud maagilised toimingud eesti vanemas ja tänapäeva saunatraditsioonis. Ettekandja oli küsitlenud informante Väike-Maarja alevisaunas ning internetis saunasõprade klubide kaudu. Ettekandja võis tõdeda, et ehkki mõndagi vanemast maagilisest ja praktilisest pärimusest teatakse, ei

pruugita seda enam edasi anda. Küll on valdav osa saunalisi olnud seisukohal, et saun on püha koht nii ihule kui hingele, seal ei riielda ega ropendata. Vihategu on peetud perekondlikuks ettevõtmiseks, ehkki füüsilise jõu tõttu peetakse paremaks vihasidujaks mehi.

TÜ folkloristika bakalaureuseõppe tudeng Kadri Villemi ettekande põhiosa käsitles aastail 1993–1996 Setumaalt kogutud välitöömaterjalides leiduvaid kurja silma uskumusi ning materjali analüüsi Amica Lykiardopoulose struktuursest raamistikust lähtudes.

Eesti Humanitaarinstituudi kultuuriteooria magister Aliis Kiiker tutvustas oma ettekandes 21. sajandi Eesti krematsiooni ja põletusmatuseid aastail 2009–2011 kogutud empiirilise materjali põhjal. Nagu selgus, on tegu äärmiselt mitmekesise ja kirju alaga ning võimalikke lahendusi loovad perekonnad endile ise, samas sõltub palju ka lahkunu soovidest ja suhtlusringkonnast. Peamiseks kremeerimise põhjuseks on hügieenitaotlus, aga ka esteetikataotlus ning usk “vanade eestlaste” kommetesse. Krematsiooni eripära tõttu võib tavapärane matusereeglistik jääda justkui lõpetamata, urn tuhaga maetakse soojemal ajal või ei maeta üldse; samuti on täheldatav kombestiku täitmise lühidus, seda juba krematooriumi ettekirjutuste tõttu, ning ka mõningane tähenduslikkuse kadumine – tseremooniale tullakse töölt ja minnakse kohe tööle tagasi.

Kadri Tüür Eesti Kirjandusmuuseumist tutvustas vastavalikustatud digitaalarhiivi KIVIKE (kirjandusmuuseumi virtuaalne kelder) ning sellega seotud praktilisi probleeme. KIVIKEse moodustavad Arhiivraamatukogust, Eesti Rahvaluule Arhiivist ning Eesti Kultuuriloolisest Arhiivist välja valitud ja digiteeritud haruldased raamatud ja käsikirjad. Digitaalarhiivi loomisel on tekitanud küsimusi osakonniti erinev metaandmestik ja selle esitamine nii, et võõrale kasutajale oleks otsing selgete ja arusaadavate valikutega. Samuti on küsimuseks kasutaja identifitseerimine ID-kaardiga, mis on olnud riigipoolne tingimus, kuid mida ei pruugi olla võimalik kasutada mujalt maailmast. Tundlikuks küsimuseks on ka autoriõigus, sest digiteeritud materjali paljundamist on praktiliselt võimatu takistada. Nii jäi ettekandja ootama kuulajate ja kasutajate tagasisidet, mis aitaks tõhustada senist süsteemi.

TÜ folkloristika magistrant Kaisa Kulasalu pidas ettekande Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest Nõukogude perioodil tsenseeritud materjalist. Ettekandja osutas mitmetele segadustele ja järjekindlusetusele sobimatu folkloorimaterjali tsenseerimisel, vastavaid otsuseid pidid vastu võtma arhiivitöötajad ise. Kui 1940. aastate teisel poolel langesid tsensuuri ohvriks peamiselt laulud, naljandid ja anekdoodid, kus võidi mainida venelasi, kommuniste või muid keelatud isikuid, siis aastatel 1950–1952 eemaldati materjalidest valdavalt obstsõnset sisu. K. Kulasalu kirjeldas pisut pikemalt ka arhiivijuhataja Oskar Looritsaga seotu tsenseerimist.

TLÜ Ajaloo Instituudi doktorant Maarja Merivoo-Parro keskendus oma algjärgus doktoritööle Põhja-Ameerika pagulasnoorsoost, tutvustades põlvkondadesiseseid nihkeid ja muutusi, eestlasteks kasvatamist ja vastavaid koole, noorsooliikumisi ning ringe. Ehkki ettekanne puudutas valdavalt teise maailmasõja järel kasvanud noorsugu, tõi M. Merivoo-Parro võrdlusi ka varasematest aegadest, samuti tuli jutuks parem- ja vasakpoolsete eestlaste suhted ning neist tulenev kogukondade areng. Kuulajate seast toodi näiteid eestlaste diasporaadest mujalt maailmast, samuti puudutati tänapäevast, uut väliseestlaste põlvkonda.

Konverentsi teisel päeval keskenduti Eesti Rahva Muuseumis mitmesuguste kultuurinähtuste etnoloogilisele analüüsile.

TÜ magistrant Sigrid Solnik võttis eneserefleksiivse arutluse alla etnoloogiliste välitööde metodoloogia. Ajendatuna oma kogemusest etnoloogilise filmi tegemisel keskendus ta videokaamera kasutamise eelistele ja puudustele võrdluses tavapärasemalt praktiseeritava osalusvaatlusega välitöömaterjali kogumisel-salvestamisel. Algaja filmitegijana tajus Solnik ühe peamise väljakutsena vajadust lülituda verbaalsusel põhinevalt mõtlemiselt ümber visuaalsele mõtlemisele.

Filmitemaatika lahkamist jätkas TÜ tudeng Sten Kauber, võttes vaatluse alla nõukogudeaegsed eesti filmid mälu-meediumina ning käsitledes nostalgia, mineviku rekonstrueerimise ja kultuurimäluga seonduvaid küsimusi. Teemat avas ettekandja kaht erinevat põlvkonda esindavate (vanuses 19–20 ja 38–45) naistega läbiviidud intervjuudele tuginedes. Muuhulgas pööras Kauber tähelepanu ka filmides esitatud naise ja mehe kuvandile ning informantide suhtumisele nendes representatsioonidesse.

TÜ etnoloogiadoktorant Katrin Alekand arutles inimese keha kui kommunikatsioonivahendi üle, tuginedes arusaamale, et inimesel on (vähemasti) kaks keha – bioloogiline ja kultuuriliselt konstrueeritu. Alekand tegi intrigeeriva sissevaate traditsiooniliste kehamuutmistehnikate kasutamisesse kaasaegses Lääne kultuuriruumis, pöörates tähelepanu problemaatikale, mis kaasneb kultuurilaenude kohandamisel uude keskkonda.

Tallinna Ülikooli magistrant Sander Jürisson jätkas konverentsi esimesel päeval alustatud diasporaauurimist puudutavate küsimuste avamist, võttes vaatluse alla 1850. aastatel alguse saanud eestlaste väljarände Brasiiliasse. Jürisson näitas, kuidas tihti majanduslikult ajendatud väljarändajate kujutlustes Brasiiliast võib täheldada piibellikku töötatud maa leidmise lootust, mida sageli ei kahandanud ka kaasmaalaste negatiivse rändekogemuse laialdane kajastamine ajakirjanduses.

TÜ etnoloogiamaistrant Helleka Koppel andis Austraalias omandatud isikliku kogemuse ja läbiviidud intervjuude põhjal ülevaate seljakotirändurite (*backpackers*) kogukonnast. Ta analüüsis vastuolusid seljakotirändurite ideoloogia ja praktika vahel ning osutas, kuidas sellest vastuolust tulenevalt on osa seljakotiränduritest oma identiteedi konstrueerimisel hakanud lisaks peavoolu turistidele vastanduma ka teistele seljakotiränduritele.

TÜ etnoloogiamaistrant Epp Tamm tutvustas 2010. ja 2011. aastal TÜ etnoloogiatudengite välitööde käigus kogutud materjali Võrumaa saunakultuuri kohta. Tamm keskendus võrdlevalt Võru ja Urvaste valla suitsusaunakultuuri piirkondlikele iseärasustele ning pööras tähelepanu ka suitsusauna seostamisele Võrumaa ja võrokeseks olemisega suitsusauna Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse arvamise taustal.

TÜ etnoloogiamaistrant Katre Koppel uuris küsimust, kuidas suhestub Eestis populaarsust kogunud uue vaimsuse (*new age*) ideestik kristlusega, võttes empiiriliseks aluseks 2011. aasta juunist 2012. aasta märtsini EELK Tartu Jaani kirikus toimunud vabastava hingamise (tervendamispraktika uues vaimses) seansid. Ta vaatles, milliseid paralleele leitakse nende kahe õpetuse vahel ja milliseid kristluse elemente sobitatakse uue vaimsuse mõtteviisi.

Usuteemalist arutelu jätkas TÜ etnoloogiadoktorant Andrus Kask, kes mõtiskles identiteedi kujunemise ning väljendamise üle loodususu ja kristluse kokkupuutel põhjahantide kultuuris. 2011. aasta suvel Põhja-Venemaal toimunud soome-ugri kristliku festivali ja sekulaarse kaluripäeva tähistamise näitel arutles Kask folkloori rolli üle ning leidis, et identiteedi määramisel oli laulu või tantsu sisulisest tähendusest olulisem roll vastava folkloorižanri vormil.

Konverentsi lõpetas TÜ etnoloogiamagistrant Jaanika Jaanits, kelle ettekanne käsitles Komi noorteühenduse Mi tegevust komi keele ja kultuuri säilitamisel, tutvustamisel ja populariseerimisel. Jaanits analüüsis ühenduse korraldatud üritusi ja läbiviidud projekte, tuues välja, milliseid meetodeid ja strateegiaid oma eesmärgi saavutamiseks kasutatakse. Ülevaatest selgus, et tänu aktiivsetele eestvedajatele on noorteühendus olnud viimastel aastatel oma tegevuses varasemast edukam ja ühiskondlikult märgatavam.

Ave Tupits, Piret Koosa

Eesti folkloristika aastapremia sai Madis Arukask

2011. aastal asutas Akadeemiline Rahvaluule Selts (ARS) koostöös Eesti Kultuurkapitaliga eesti folkloristika aastapremia, et tunnustada kõrgel professionaalsel tasemel teaduslikku või/ja teadustulemusi populariseerivat tööd folkloristikas, meie rahvuskultuuri ühes keskses valdkonnas. Premia määramisel arvestatakse jüripäevast (23. aprill) jüripäevani ilmunud publikatsioone ja muud teadustegevust. Kaalutakse töö taset; teema ja tulemuste olulisust ja uudsust (nt unarusse jäänud või varem uurimata olulise valdkonna või piirkonna käsitlemist, uute meetodite kasutamist); olulisust eesti rahvuskultuurile ja folkloristikale. Premia antakse välja Eesti Kultuurkapitali toel.

2011/2012. aasta premia nominendid olid Mall Hiimäe Eesti Rahvaluule Arhiivist, Mare Kõiva Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnast ja Madis Arukask Tartu Ülikoolist.

31. mail anti teine eesti folkloristika aastapremia Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud Akadeemilise Rahvaluule Seltsi aastakoosolekul Madis Arukasele.

Suure õpetamiskoormuse kõrval on Arukask viimase aasta jooksul avaldanud muljet-avaldaval hulgal publikatsioone. Tema teadusartikleid iseloomustab mitmekülgsus, uudsed teemakäsitlemised, interdistsiplinaarsus ja suunatus mitte ainult Eesti lugejatele, vaid ka rahvusvahelisele publikule. Teaduslikke publikatsioone on Arukaselt ilmunud viimasel aastal Eestis, Soomes, Venemaal, Inglismaal, Ameerika Ühendriikides ning Ungaris, seejuures ülemaailmselt tunnustatud kirjastustes (Equinox, Anthem Press). Laureadi hämmastavast produktiivsusest suulise esinejana annavad tunnistust ettekanded arvukatel rahvusvahelistel konverentsidel Eestis, Hollandis, Ungaris, Lätis, Hiinas ja Prantsusmaal. Tema interdistsiplinaarset suunitlust väljendavad nii erinevate teemade käsitlemised, artiklite avaldamiskohad kui ka 2011. aastal koos Kristiina Praakliga toimetatud ajakirja *Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* erinumber. Viimase aasta jooksul ilmunud teaduspublikatsioonid ja ettekanded hõlmavad järgmisi teemavaldkondi: vepslaste ja teiste läänemeresoome rahvaste surnuitkud, (surnu)keha